

PM höstsådda sortförsök i höstoljeväxter 2026

Uppdaterat 2025-10-30

Innehåll

Allmänt	3
Inläggning av data i NFTS och arkivering av rådata.....	3
Försöksplats.....	3
Parceller och skördeytan.....	3
Utsädesmängder och sådd i sortförsöken märkning OS7-.....	3
Gradering i allmänhet och registrering av data i NFTS.....	4
Vilka graderingar/provtagningar görs i vilka försök?	4
Gradering av sjukdomar	5
Tidpunkt sjukdomsgraderingar	5
Graderingsmått och beräkning av index	5
Kodnycklar och tidpunkt för graderingar av skadegörare i höstraps.....	6
Gradering av hjälpvariabler	7
PM Avkastningsförsök med höstraps.....	8
PM för sortförsök med höstoljeväxter L7-822, OS7-021, OS7-022, OS7-025, OS7-026, OS7-027	9
PM för Höstraps graderingsförsök OS7-027G	10

Serie	Löpnr	Län	Utförarnummer NFTS	Utförare
OS7-021	001	E	130	HS Östergötland Vreta Kloster
OS7-021	002	E	130	HS Östergötland Vreta Kloster
OS7-021	003	H	119	HS Kalmar
OS7-021	004	I	120	HS Gotland
OS7-021	005	MB	53	HS Skåne
OS7-021	006	LB	53	HS Skåne
OS7-021	007	MY	135	Agrolab Sverige AB
OS7-021	008	R	52	HS Skaraborg Logården
OS7-021	009	R	52	HS Skaraborg Logården

Serie	Löpnr	Län	Utförarnummer NFTS	Utförare
L7-0822	001	U	108	HS Konsult Brunnby
L7-0822	002	D	108	HS Konsult Brunnby
L7-0822	003	BC	108	HS Konsult Brunnby
L7-0822	004	T	108	HS Konsult Brunnby
L7-0822	005	CX	127	SLU Lövsta Fältforskningsstation

OS7-022	001	N	49	HS Halland L:a Böslid
OS7-022	002	VK	64	Nylands Svenska Lantbrukssällskap

Serie	Utförarnummer			Utförare	Plats	kommentar
	Löpnr	Län	NFTS			
OS7-025	001	LB	53	HS Skåne		
OS7-025	002	MB	53	HS Skåne		
OS7-025	003	MY	135	Agrolab S		
OS7-025	004	MB	53	HS Skåne		

Serie	Löpnr	Län	Utförarnummer NFTS	Utförare
OS7-027	001	E	130	HS Östergötland Vreta Kloster
OS7-027	002	E	130	HS Östergötland Vreta Kloster
OS7-027	003	H	119	HS Kalmar
OS7-027	004	I	120	HS Gotland
OS7-027	005	MB	53	HS Skåne
OS7-027	006	LB	53	HS Skåne
OS7-027	007	MY	135	Agrolab Sverige AB
OS7-027	008	R	52	HS Skaraborg Logården
OS7-027	009	R	52	HS Skaraborg Logården

Serie	Löpnr	Län	Utförarnummer NFTS	Utförare
OS7-026	001	E	130	HS Östergötland Vreta Kloster

Allmänt

Vid viktiga ändringar i försöksplanen måste utföraren ändra i NFTS, t. ex. om en sort blir utbytt, sort utgår eller om skydd ändrats. Skriv också en notering i NFTS vad som ändrats. Anteckningar på fältkort av papper kommer in alldeles för sent för resultatbearbetningen.

Inläggning av data i NFTS och arkivering av rådata

Alla parametrar i det förinlagda parameterträdet i NFTS skall antingen ha:

- Grön bock = Registreringen klar och mätparametern godkänd
- Överstruken bock = Registrering kommer inte att utföras. Den överstrukna bocken ska också godkännas med en grön bock

En svart ring (= inga data registrerats) får inte förekomma (Försökshandboken 2.6). Ytterligare parametrar kan läggas i vid varje tidpunkt genom att högerklicka där. Efter att data lagts in i NFTS är det viktigt att kontrollera att värden är rimliga och att det inte finns avvikande värden. Orsaken till eventuella avvikande värden bör försöka identifieras och kommuniceras till beställaren. Om en mätparameter kopieras från Excel till PC-Fältförsök måste alla ev. decimaler i Excel-filen behållas. Man får alltså inte avrunda till närmaste heltal eller ett mindre antal decimaler än det som har registrerats i Excel-filen. Om ingen observation har gjorts i en parcell ska det inte skrivas in något värde, "0" är inte samma som att inte skriva in ett värde. **All rådata läggs kontinuerligt in i NFTS av utföraren, även analysdata så snart det kommer från labbet.** Övrig information som bilder, dokument m.m. kan bifogas i NFTS. Behöver filer skickas till SLU använd adressen: sortprovning@slu.se. Arkivering av rådata görs enligt Försökshandboken.

Försöksplats

Försöksplatsen skall ha så jämna förhållanden som möjligt. Samma art skall omge försöket. Försöket bör vara enkelt att nå med bil. Undvik gärna att lägga bakom låsta grindar/bommar. Ange en GPS-punkt för försöket (så nära skyddsrutorna vid ruta 1 som möjligt) och notera gärna en andra GPS-punkt för lämplig parkering. Det skall tydligt markeras var ruta 1 börjar, helst med skylt av fältkort, men minst med avvikande hörnpinne eller sticka som identifierar försöket med plan och/eller adb-nummer. OBS – antal och placering av skyddsrutorna och block i försöket måste stämma överens med designen i NFTS. Om stickor används för markering av de enskilda parcellerna, ange lednummer på stickan.

Parceller och skördeytan

Nettoytan för parcellerna i försöket som läggs in i NFTS i skördeparametern beräknas enligt Försökshandboken kapitel 3.2 där det står: skördeytan = parcellens längd * antal rader * radavståndet. Om försöket sås med parcellsåmaskin och radavstånd ≤ 15 cm bör avståndet mellan parcellernas långsidor vara max 2-2,5 gånger radavståndet, dvs. ca 30 cm och lika i hela försöket. Om skördeytan t.ex. kortas i vissa rutor, måste parcellskörden för dessa rutor räknas om innan den läggs in i NFTS.

Utsädesmängder och sådd i sortförsöken märkning OS7-

Antal grobara frön som skall sås per m^2 motsvarar alltid 45 oavsett vilka försök sorten ingår i. Den faktiska utsädesmängden skall skrivas in under fliken Grundbehandlingar i NFTS. Skulle det finnas någon sort som avviker får det läggas in för ledet under fliken Försöksbehandlingar i NFTS.

Specifika utsädesmängder för försöksserier och grödor tas ifrån inbjudan till sortförsök.

Genomsnittliga mängdkrav är angivna dock finns parcellstorlekar för varje försöksplats för att räkna

ut minimum utsädesmängd i fallet tillgängliga mängden av försöksutsäde är begränsad. Av mätaren i försöken behövs större mängd, eftersom den används till skyddsrutor mm, se inbjudan. Utsäde sparas normalt 6 månader efter sådd.

Utsädesmängden anges i normalfallet på de utskickade förpackningarna i **kg/ha**, och skall således bara multipliceras med rutstorleken i m² och delas med 10 000 för att få rätt mängd till parcellen.

$$\text{Utsädesmängd för försök (kg)} = \frac{\text{utsädesmängd per ha (kg)}}{10000 \text{ m}^2} \times \text{försöksyta (m}^2\text{)}$$

Exempel:

$$\text{Utsädesmängd } 150 \text{ m}^2 = \frac{3,05 \text{ kg}}{10000 \text{ m}^2} \times 150 \text{ m}^2 = 45,75 \text{ g}$$

Gradering i allmänhet och registrering av data i NFTS

Om osäkerhet hur det skall göras konsultera SLU. Se ev. instruktioner i Försökshandboken av Fältforsk. OBS lägg alltid in registreringar rutvis även om ingen större skillnad finns. Det måste vara tydligt när en gradering är gjord. Det är inte tillåtet att lägga in ett värde för alla led (F) om mätparametern ska graderas rutvis. Det kommer inte med i resultaten. Om alla värden är lika använd fyll på-funktionen. Gå först igenom hela försöket för att få en uppfattning om nivån. Gradera och notera även nollor, eller lucka då ingen gradering kan göras. Anledningen till att ingen gradering kan göras noteras i NFTS. Notera alltid anmärkningsvärda iakttagelser i NFTS.

Vilka graderingar/provtagningar görs i vilka försök?

	L7 822	OS7 021	OS7 022	OS7 025	OS7 026	OS7 027	Nivå	Kommentar
Vid anläggning (St. 00)								
Jordprov	X	X	X	X	X	X	Fältet	0-25 cm till laboratorium
Jordart	X	X	X	X	X	X	Fältet	
Efter uppkomst (St. 11-20)								
Planttäthet (höst)	X	X	X	X	X	X	Rutvis	%
Plantbestånd (vår)	X	X	X	X	X	X	Rutvis	% döda plantor
Rapsjordloppa						X	Rutvis	% bortnagd bladareal (i ledet med betat/obetad DK Expat)
Vid förekomst (St. 45-90)								
Blomning		X		X		X	Ledvis	Blomningens start anges
Sjukdomar/Skadegörare	X	X	X	X	X	X	Rutvis	Se separat avsnitt
7-10 dagar före skörd (St. 87-91)								
Mognad	X	X	X	X		X	Ledvis	Datum
Strållängd	X	X	X	X		X	Ledvis	cm
Före skörd (St. 90-93)								
Kransmögel					X		Rutvis	Enligt försökshandboken, % bronsfärgade stjälkar, % stjälkar med mikrosclerotier

Vid skörd (St. 91-93)

Parcellskörd	X	X	X	X	X	X	Rutvis	Kg kärna/frö
Stråstyrka vid skörd	X	X	X	X	X	X	Rutvis	Andelen uppräta strån, 0-100. 0=helt nedliggande och 100=helt upprättstående.
Kärna/frö-prov	X	X	X	X	X	X	Rutvis	Till egen analys
Renhet	X	X	X	X	X	X	Rutvis	% av råvara
Olja	X	X	X	X	X	X	Rutvis	% av TS
Vatten	X	X	X	X	X	X	Rutvis	% i kärna/frö
Råprotein	X	X	X	X	X	X	Rutvis	% av TS

Gradering av sjukdomar

All graderingsdata av sjukdomar från fältförsöken läggs direkt in i NFTS för löpande redovisning. Ytterligare parametrar kan läggas till vid varje tidpunkt genom att högerklicka i den tidpunkten. Bara NFTS-koder som listas i nedanstående tabell ska användas. Om en parameter resp. dess NFTS-kod saknas i tabellen ska utföraren kontakta planansvariga.

Graderingarna görs i skala 0-100 där 0 betyder inget angrepp och 100 % att hela bladet är svampangripet/förstört. Gör bedömningen snabbt, tveka inte! Vid mycket små angrepp, under 1 %, skriv en etta eftersom angrepp noterats. Använd inte decimaler! Lägg **alltid** in registreringar **rutvis** även om ingen större skillnad finns. Det måste vara tydligt när en gradering är gjord: **ange datum och DC** vid registrering av data i NFTS. Det är inte tillåtet att lägga in ett värde för alla led (F). Markera parametern som **ej utförd** (rött kryss) **bara om graderingen inte utförts och godkänn mätparametern**. Om graderingsförsöken besöktes och **inget sjukdomsangrepp förekom** skriv **0 % för alla rutor**. Det är **viktigt att skilja mellan 0% och 'ej utfört'**: 0% angrepp är ett resultat; ej utfört betyder angrepp kan ha förekommit eller inte, någonting vi inte vet eftersom det inte utfördes.

För beskrivning av sjukdomar och symptom hämta gärna "Skadegörare i jordbruksgrödor" utgiven av Jordbruksverket via länken: <http://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/be26.html>

Graderingsnycklar finns på HUSEC:s hemsida, www.husec.se kvalitetshandboken, dokument nr: HUSEC 2.11.1.1 (åtkomst till handboken kräver inloggning).

Tidpunkt sjukdomsgraderingar

Se tabellen nedan för graderingstidpunkter för respektive sjukdom.

Graderingsmått och beräkning av index

Graderingsmått för svampsjukdomar är antingen % angripna växtdelar eller index. Sjukdomar markerad med "X" är förinlagda i NFTS. Använd enbart NFTS-koderna i tabellen. Följ instruktioner i nedanstående tabell för graderingsmått och tidpunkt. Om en sjukdom saknas i tabellen kontaktar beställaren. **Graderingsprotokoll enligt EPPO används,**

Vissa graderingar är mycket tidskrävande. Gör först en snabbgradering i block 1. Förekommer tydliga angrepp av phoma med nekrotiserade rötter/rotbasar och plantor skall ryckas och skäras kontakta först Albin Gunnarson innan arbetet inleds. För vissa sjukdomar ska en angreppsindex anges som beräknas med hjälp av beräkningsmallen som tillhandahållas av beställaren. Lägg in index i NFTS och bifoga ifyllda mallen under noteringar.

Kodnycklar och tidpunkt för graderingar av skadegörare i höstraps

Skadegörare	Kod EPPO/Bayer	Förin lagd	Tidpunkt/Graderingsmått	NFTS- kod	NFTS beteckning
Svampsjukdomar					
Bomullsmögel <i>Sclerotinia sclerotiorum</i>	SCLESC	X	Utförs rutvis när de första fröna är halvsvarta (BBCH 85). Ange det faktiska utvecklingsstadiet vid graderingen. 5 plantor i rad på 10 slumpvis utvalda ställen i varje parcell (totalt 50 plantor). De ska stå minst 1 m in från parcellens kortsida och minst 0,5 m in från långsidorna. Angrepp av bomullsmögel bedöms och klassificeras enligt följande: 1. Ingen infektion 2. Lätt infektion. Upp till 25 % av hela plantans volym 3. Kraftigare infektion. 25-50 % av hela plantans volym 4. Kraftig infektion. Mer än 50 % av hela plantans volym	074275	Bomullsmögel, Index Tidp 1
Torröta/Phoma <i>Leptosphaeria maculans</i>	LEPTMA	X	Utförs rutvis på stjälk och rothals när de första fröna är halvsvarta eller något tidigare (BBCH 81-85). Ange det faktiska utvecklingsstadiet vid graderingen 5 plantor (med rot) i rad på 10 slumpvis utvalda ställen i varje parcell (totalt 50 plantor). De ska stå minst 1 m in från parcellens kortsidor och minst 0,5 m in från långsidorna. Gradera angrepp i procent på stjälkens bas (minst 5 cm) och roten. Om fläckar med korkig/nekrotiserad vävnad finns skärs rot och stjälk rakt av på det angripna stället. Angreppsgraden på varje planta noteras varefter ett medeltal för parcellen beräknas. Angreppet graderas enligt följande men bör interpoleras mellan de olika nivåerna så att hela procentskalan utnyttjas. 0 % Ingen infektion, inga nekrotiska fläckar - 25 % Fläckar finns men de är inte djupt nekrotiserade. Ca 25 % av roten är korkig eller 25 % av stjälken visar symptom - 50 % Tydligt korkigt intryck. Rothalsen är helt eller ensidigt korkig men inte djupt nekrotiserad. Djupare fläckar på stjälken. 50 % av rothalsen och/eller 50 % av stjälken visar symptom. Plantan är fortfarande grön - 75 % Starkt korkig och djupt nekrotiserad rothals och/eller djupa fläckar på stjälken. 75 % av rothalsen och/eller 75 % av stjälken visar symptom. Pyknidier syns i allmänhet. Plantan börjar dö vid BBCH 79-81 - 100 % Starkt korkig och djupt nekrotiserad rothals helt eller delvis avsnörd från roten och/eller utbredda och djupa fläckar på stjälken. 100 % av rothalsen och/eller 100 % av stjälken visar symptom. Plantan är brådmogen eller redan död.	074252	PHOMA, index

Kransmögél <i>Verticillium longisporum</i>	VERTLO	X	Utförs rutvis sent i mognadsprocessen dagarna för skörd, tidigast BBCH 90. Ange det faktiska utvecklingsstadiet vid graderingen.	074261	Kransmögél, % stjälar m
			5 st plantor i rad på 10 st slumpvis valda ställen (50 totalt plantor) i varje parcell. De ska stå minst 1 m in från parcellens kortsidor och minst 0,5 m in från långsidorna.		
			I stället för mikrosklerotier kan endast bronsfärgning förekomma. Angrepp av bedöms och klassificeras enligt följande:		
			1. ingen infektion		
			2. antal bronsfärgade stjälar	074400	% bronsfärgade stjälar
			3. antal angripna stjälar med mikrosklerotier	074401	% stjälar med mikrosklerotier
Ljus bladfläcksjuka <i>Cylindrosporium concentricum</i>	PYRPBR		DC 45-55; % bladtäckning. Graderas också på hösten om angrepp förekommer.	074137	Ljusa bladfläckar, % bladtäckning
Svartfläcksjuka <i>Alternaria brassicae</i>	ALTEBA		DC 79-85; % angripen yta på skidor	074099	Svartfläcksjuka, % täckning på skidor
Gråmögél <i>Botryotinia fuckeliana</i>	BOTRCI		% angripna plantor	074187	Gråmögél, % plantor m stjälangrepp

Gradering av hjälpvariabler

Det finns en grupp graderingsparametrar som är viktig bakgrundsinformation vid tillfälliga störningar för att förstå avvikelser i försöket. Som t.ex. kvickrot, viltskador, fågelskador, etc. Lägg till när det behövs.

PM Avkastningsförsök med höstraps

VCU provning sker i OS7-021 och OS-027. Linjesorter och hybridsorter provas i OS7-021 och OS7-027, dvärghybrider bara i OS7-027. Linje sås med tre parceller. Dvärgsorter grupperas i småblock med dubbelskydd omkring block. I L7-822, OS7-022, OS7-025 provas däremot både linje- och hybridsorter utan extra skyddsrutor. I OS-026 provas resistens mot kransmögel.

PM för sortförsök med höstoljeväxter L7-822, OS7-021, OS7-022, OS7-025, OS7-026, OS7-027

- Placering:** Försöket skall placeras i ett fält med raps, helst på ett svagt sluttande eller väl ytplanerat fält. Beakta risken för viltskador. OS7-021 och OS7-027 får inte ligga på samma fält!
- Utsädesmängd:** Enligt uppgift på etiketterna. Utsädesmängd enligt sida 3 i detta PM.
- Sådd och gödsling:** Sådden utförs i för trakten normal tid. Försöket gödslas som omgivande fält, använd svavelhaltigt gödselmedel.
- Ogräs-Bekämpning:** Utförs rutinmässigt i försöken samtidigt som omgivande fält. Följ senaste bekämpningshandböckerna om behandlingar utförs av försökspatrullen.
- Tillväxtreglering:** Tillväxtreglerande produkter som innehåller **Metconazol** eller **Tebuconazol**, **Prohexadionkalcium**, exempelvis Caryx, Folicur Xpert, Mirador Forte, Orius, Hingios, Architect eller andra motsvarande produkter **får ej användas** i försöket
- Behandling mot svampar och insekter:** Behandling mot svampar och insekter utförs av försöksvärden i samband med fältbehandling. Utföraren ska säkerställa att försöksvärden genomför relevanta behandlingar i försöket, och om nödvändigt kompletterar med riktade behandlingar för att säkerställa att tidiga, eller på annat sätt avvikande sorter, inte allvarligt missgynnas av gjorda behandlingar.
- Skörd:** Skördetidpunkten anpassas om möjligt efter de tidigt mognande sorterna. Parcellerna måste skiljas åt i god tid före skörd.
- Anteckningar**
- graderingar:**
1. *Planttäthet (höst)*. Allt som har uppkommit sätts till 100 om inte fältuppkomsten är väsentligt sämre i någon ruta, avvikelser noteras.
 2. *% döda plantor (vår)*. Orsaken till ev. utgång noteras i NFTS, t.ex. uppfrysning, utvintring, etc.
 3. *Sjukdomar*. Angrepp av sjukdomar och parasiter antecknas. Skadorna anges och graderas. I OS7-026 graderas kransmögel enligt försökshandboken.
 4. *Mognad*. Datum **för fullmognad** graderas ledvis. Se PM sid 9.
 5. Blomningens start: graderas i OS21 & OS27 vid tre olika tillfällen vid start av begynnande blomning av tidigaste sorten. 2-3 dagar mellan graderingarna.
 6. *Strålängd (beståndshöjd)*. Mäts i cm ledvis när beståndet är fullt utvuxet. Från markytan till axets topp.
 7. *Stråstyrka*. Uppskattas vid skörd. 0-100, (0=helt nedliggande, 100=fullt upprätt).

7. Diverse. Allt övrigt av betydelse för tolkningen av försöksresultaten skall antecknas, såsom ev. skador, sjukdomsangrepp, onormala tillväxtbetingelser, drösning o s v noteras i NFTS.

Provtagningar: *Jordprov.* Generalprov av matjord. Labb: Agrilab
Fröprov. Rutvisa prov insänds direkt efter skörd i speciellt utsända förpackningar. OBS, ingen förtorkning skall utföras! Från och med skörd 2024 skall råprotein och Klorofyll mätas i fröproven.

Proverna skickas till:

Frö:

Skåne, Animalien: Cereallaboratoriet, Udda Lundqvists Väg 11, 268 31 Svalöv.
Kontakta gärna Rikard Westbom innan proverna skickas iväg.

FiV: HS Skaraborg Logården

ÖSF, SVEA: Agrilab AB, Ärnevi 63, 755 97 Uppsala

PM för Höstraps Graderingsförsök OS7-027G

I OS7-027G ingår två VCU-sorter samt en sortblandning med två upprepningar. Dessa rutor ska lämnas obehandlade mot svamp och användas för sjukdomsbedömning.

Serie	Löpnr	Län	Utförarnummer NFTS	Utförare
OS7-027G	001	E	130	HS Östergötland Vreta Kloster
OS7-027G	002	I	120	HS Gotland
OS7-027G	003	MB	53	HS Skåne
OS7-027G	004	LB	53	HS Skåne
OS7-027G	005	R	52	HS Skaraborg Logården

Placering:

Försöket ska placeras i ett fält med raps bör väljas så att fältarbetet blir så smidigt som möjligt. Det är dock viktigt att vara medveten om att dessa är obehandlade rutor. För att underlätta gradering rekommenderas att de placeras i anslutning till slutet av OS7-försöket.

Sådd och gödsling:

Sådden utförs i för trakten normal tid.

Försöket gödslas som omgivande fält, använd svavelhaltigt gödselmedel.

Ogräs-Bekämpning

Skall utföras rutinmässigt i försöken med preparat som är godkända i samtliga ingående grödor. Följ senaste upplagor av bekämpningshandböcker.

*Behandling
mot svampar
och insekter*

Ingen svampbehandling får utföras i försöket! Insektbehandling som omgivande fältet.

Skörd:

Ingen försöksmässigt skörd.

*Anteckningar
graderingar:*

1. *Planttäthet.* Allmän inspektion efter uppkomsten och på våren. Rutvis gradering utförs endast om stora skillnader föreligger för flera rutor.

2. *Sjukdomar.* Sjukdomar ska graderas så snart de förekommer i försöket. Resultaten ska läggas in i NFTS direkt efter graderingen. För att starta graderingarna på säsongen bör utförarna följa de aktuella uppdateringarna från Växtskyddscentralerna och har kontakt med dem. När försöket kontrollerades för sjukdomar och inget angrepp noterades (ingen rutvis gradering utfört), lägg in parametern på försöksnivå ("F") i NFTS med värde "0".